

had Dr Kuyper
de discussie
"werd voort-
lad" (25 Sept.
1913, zeg ik,
er Kuyper niet
in 1919 de op-

vinden dit een
te situatie, dan
t. Volgens hem
een „leer“ uit-
voorgedragen,
van de Refor-
was, maar aan
nieuw element
verkelijheid is,
apingen in zijn
estaan van een
ontkennen, en
erder is ge-

iets af te doen
r. Wij zeggen
goote woorden
p de woorden,
uriformiteitsleer

r de aandacht,
ie tusschen Dr
en. Dr Kuyper
gememoreerde
ndorp een uit-
st op één enkel
afgewezen. Hij

we er ons toe be-
weg te nemen.
ijver er op terug,
tegenover elkaar
n, en wij althans
en waan verkeerd.

ozen voorbeeld te
element van het
le Christus wordt;
brood en wijn de-
de, dat onder het
a coelum sub-
des Heeren ge-
instellingen elkan-
niet anders ver-
oorstellingen met

n hetgeen door
eit verstaan
bij hetzelfde „ant
mystieke gemeen-
ten, doch dat de
stand komt, niet
worden uitge-
„nisi non capax“
tiek realiteit, die
o n a m o g e l i j k
ukt de één meer
ijde. Dit hangt
te g e n b e w u s t e
ze van 't mystieke
eenzijdig vast
meer vormen van
die gepreciseerd
nen zijn. Maar dit
enzelfde mystieke
agruppen, die nooit
het mystieke ge-
zal kunnen wor-

Dr Kuyper zich
dorps bestrijding
Kuypers woor-
hij wel degelijk
ende, belijdenis-
kkelen“ zóó, als
plant er straks
erbied voor een
zóó licht moet
worden ze aan-

a ditzelfde korte
an de door Dr
geen enkele is
p dit ingrijpende
er misverstand,
lgende week aan

K. S.

bevatten (populair
het eindige heeft
te.

orgaan der con-
wordt gehandeld
dergeboorte. Be-
tegenover hem
i, en zoo meer-
ijk, dat hiernoe
geschreven was,
nis der Afschei-
eningen. Daarom

informeerden we even ter bevoegder plaatse, of
soms dit artikel op ons zag.

Gelukkig werd ons verzekerd, dat dit het geval
niet is.

Aangezien ik zeker weet, dat, ook binnen con-
fessionele kringen wel degelijk gemeend is, dat
naar ondergeteekende gewezen werd, heeft deze
mededeeling nut. Er blijkt uit, dat er dus geen
enkele reden voor ons is, ons nader te bezinnen
— zooals dat een aangevallen christen betaamt,
en dan in het openbaar, als hij ook in het open-
baar gesproken heeft — over wat we tegen Prof.
Haitjema aanvoerden in gemelde rede, verschenen
bij de N.V. Uitg.-Mij. J. H. Kok. Zijn eigen
Utrechtsche rede — in de Octoberdagen — geeft
daar ook geen aanleiding toe, wij ze eenige laat-
dunkende woorden vergat te voorzien van nuchtere
argumenten. En wij zijn poging om Bavinck uit
te spelen tegen Kuyper en Schilder voor ieder
Bavinck-kenner strandt op stellige uitspraken van
Bavinck zelf, die wel wat meer schreef dan „Ba-
zuin“-artikelen van... 1903. K. S.

Gereformeerd Jongelingsblad.

Maanden geleden heb ik geconstateerd, en door
overlegging van citaat naast citaat, aangetoond,
dat het „Gereformeerd Jongelingsblad“ van de
meening van den heer A. Schilder inzake „Werk-
staking“ een door en door onjuiste weergave gaf.
Herhaaldelijk heb ik gevraagd, of het blad die
beide citaten-reeksen overnemen wilde, opdat
ook zijn lezers, precies gelijk de mijne, objectief
konden zien, wat het blad had gemaakt van de
meening van den heer S. en wat deze zelf zeide.
Zoo men wilde, kon daarna het gesprek worden
voortgezet.

Thans, na zooveel maanden wachten, constateer
ik, dat nog steeds aan dat simpele verzoek niet
voldaan is, en blijf ik dus mijn bezwaar hand-
haven, dat op dit punt aan de eischen der waar-
heid en eerlijkheid te kort gedaan is. K. S.

De open kraan en de dwel.

Motto: Ik weet wel, dat ik vervelend ben...
Multatuli.

Te Amsterdam spreekt op 22 Februari Dr J. G.
Geelkerken voor de A.-R. Kiesvereniging. Wij
stellen voorop, dat wij er blij mee zijn.
Maar wij kunnen niet een vraag onderdrukken.
Dr Geelkerken zal spreken over „politieke
verantwoordelijkheid“. De vraag is: wan-
neer begint die? Wanneer Dr Geelkerken een or-
gaan redigeert, dat jarenlang het Barthianisme in
de hand werkt, het verzet daartegen als farizeïsme
bestempelt, met het gevolg, dat veel van zijn lezers
tusschen Christendom en politiek een scheids-
lijn gaan trekken, en dus met opgehevenen
christelijken hoofde overloopen naar C.D.U.,
naar N.S.B. of naar ik weet niet wat, is dat
dan „politieke“ verantwoordelijkheid, ja of
neen? Een andere kwestie: Indien in hetzelfde
orgaan, waarvan Dr Geelkerken redacteur is, de
Schrift herhaaldelijk wordt doodgedrukt tusschen
„Schriftinterpretaties“, en men de men-
schen er zich aan leert gewennen, te gelooven, dat
een nuchter lezen van de klaarblijkelijk sprekende
Schrift, en het daaruit trekken van conclusies,
niet is het volgen der Schrift, maar het voor-
staan van een bepaalde SchriftBESCHOUWING,
is dan niet daardoor dezelfde mentaliteit opzette-
lijk gekweekt, als welke thans een bekend lid der
Nat. Socialistische Beweging, tevens Hersteld Ver-
bander, getrouwelijk achter mij aan laat loopen,
om op verscheidene plaatsen, waar ik sprak tegen
de N.S.B. als niet-christelijk, te beloozen, dat de
God van wien ik uitga, niet de God der Schrift
is, maar van een bepaalde SchriftBESCHOU-
WING? Neen, wij slaan hier geen valsche munt
uit, en verzwijgen niet, dat er ook Gereformeerden
zijn, die bij de N.S.B. zijn. We hebben ook niet
voorbij gezien, dat dhr J. K. v. Loon in 't orgaan
voor het z.g. H. V. schreef, dat hetgeen de spreker
van daarnet opmerkte „als H.V.-er“ (volgens
zelfverzekering, allerminst mocht beschouwd wor-
den als zuivere uiting van een H.V.-mentaliteit).
Maar toch blijven wij vragen: waar begint iemands
„politieke verantwoordelijkheid“? Naar mijn
overtuiging hebben we die ook, en dan niet in
de laatste, doch in de eerste plaats, wanneer het
er om gaat, mee te werken aan het uitdragen van
GRONDBESCHOUWINGEN, die overeenkomen
met den grondslag der A.-R. partij. En met dezen
grondslag is het Barthianisme onverenig-
baar, en is ook de allerongelukkigste heen-
en-weer werping van de Schrift tusschen Schrift be-
schouwingen op geen enkele wijze te ver-
binden.

Uiteraard mag men niet alleen Dr Geelkerken
hier verantwoordelijk stellen, maar precies even-
zoo degenen, die de synthese in de hand werken
door allerlei verschillen weg te doezelen, vaak op
gelijke gronden, als in het besproken orgaan
geschiedt. De herinnering aan het bekende beeld
van den dwaas, die al maar door den vloer blijft
dweilen, maar de waterkraan laat openstaan, komt
in de laatste jaren vaak bij mij op. En dat heusch
niet alleen, wanneer er eens een keer een redé-
voering gehouden wordt. Die herinnering komt
bij mij op haast elke week. En zoo men het weten
wil: dit verklaart veel van wat „De Reformatie“
schrijft. K. S.

Naklanken van het kerk-opbouw-plan.

In „Kerk en Wereld“ (Vrijz.) wordt geschreven
door Ds D. Bakker te Drachten, over de verkla-
ring, die zou afgelegd zijn door Prof. Brouwer,
dat n.l. iemand als Prof. v. d. Berg van Eysinga
in de kerk niet thuis hoorde. Sommigen,
aldus de schrijver in „Kerk en Wereld“, sommigen
meenden, dat er in dezen een misverstand in het
spel is, en spraken het vermoeden uit, dat Prof.
Brouwer niet bedoeld had, te zeggen, dat Prof.
v. d. Berg v. Eysinga niet in de kerk thuis hoort,
maar slechts, dat hij niet thuis hoort in de ver-
eeniging „Kerk opbouw“.

Er kan echter — aldus de auteur van dit ar-
tikel — van misverstand geen sprake meer zijn.
Prof. Brouwer immers heeft inmiddels zelf in het
November- en December-nummer van „Kerk-
opbouw“ duidelijk gezegd, hoe hij het bedoeld
heeft. Aan Prof. Brouwer n.l. is op een congres
in October 1931 de vraag gesteld — Prof. Brouwer
was daar als gast — of hij meende, dat iemand
als Prof. v. d. Berg v. Eysinga lid van „Kerk-
opbouw“ zou kunnen zijn. Het antwoord was
ontkennend. Op een jaarvergadering in Juni 1931
te Alkmaar, waar het plan Kerkopbouw ter sprake
kwam, kwam — aldus nog steeds „Kerk en
Wereld“ — Dr Horreus de Haas op de zaak
terug. Zoo is er veel heen-en-weer-gepraat ge-
weest. Maar tenslotte wordt nu alle misverstand
afgesneden, doordat Prof. Brouwer zelf ge-
schreven heeft aan Dr de Haas, dat hij o.m.
wél van meening is, althans ook van meening is,
dat iemand die het persoonlijk bestaan
van Christus in twijfel trekt, niet in de
kerk thuis behoort.

Wij hebben dus een duidelijke uitspraak, die
dan toegeeft, wat natuurlijk onzerzijds geen nadere
verklaring behoeft, dat n.l. iemand, die het per-
soonlijk bestaan van Christus (bedoeld zal wel
zijn: de historiciteit van Jezus) ontkent, niet
thuis hoort in de kerk.

Deze aangelegenheid is natuurlijk verder voor
de heeren onderling een aanleiding tot diepgaande
discussies. Aan den éenen kant ligt daar de uit-
spraak van Prof. Brouwer; aan den anderen kant
huiveren zij voor het schrikbeeld van een Sy-
node, die inder DAAD Prof. v. d. Berg v. Eysinga
zou veroordeelen, als iemand, die op zoodanige
wijze afwijkt van de belijdenis der Ned. Herv.
Kerk, dat haar karakter als kerk van Christus
daardoor in gevaar gebracht wordt.

Voor ons heeft dit debat verder geen beteekenis
meer. Wij vragen alleen maar: waar is de
grens? Wij weten, dat die vraag lastig is, lastig,
ook voor ons zelf. Lastig voor ieder mensch.
Maar aan den anderen kant is het ook waar, dat
ieder zoekt naar een grens, en dat er hier één ge-
trokken is, al is het dan slechts door Prof.
Brouwer persoonlijk. Wij vragen: waarom hoort
iemand, die den historischen Jezus niet
aanvaardt, niet in de kerk, maar iemand, die
verklaart, dat de historiciteit van Jezus er niet
toe doet, WEL? Waarom hoort iemand, die de
geboorte van Jezus niet gelooft, niet in de kerk,
doch iemand, die zijn opstanding of onnoodig
acht, of als feit niet gelooft, wél? Op het stand-
punt n.l. van wie de opstanding wél noodig
achten?

Spreken wij hier over zaken van ethischen en
vrijzinnigen? Wel neen, wij spreken over Barthia-
nisme, en wat dies meer zij. Wij spreken over
velen, van wie ook wij zeggen: zij hooren niet in
de kerk, menschen, die de twaalf artikelen
niet meer gelooven, maar die men inlussen ziet
inlijven, zelfs door Gereformeerden, bij de voor-
lichters, de reformatoren, de „gereformeerden in
wijderen zin“.

K. S.

Over Felix Timmermans' „De Harp van Sint Franciscus“.

De vorige maal schreef ik, dat de eerste serie
vragen-over-boeken was afgedaan en daarom de
lopende artikelenreeks beëindigd werd. Daarna
echter bemerkte ik, dat een van de eerst-ontvangen
brieven niet was beantwoord, een brief dus, die
zeker in deze reeks behandeld had behooren te
zijn. Ik meen daarom aan die reeks nog één artikel
te moeten toevoegen, ook, omdat anders weer
een aantal weken verlopen eer aan het verzoek
van den briefschrijver wordt voldaan.

Dat verzoek betreft het boek van Felix Timmer-
mans, „De Harp van Sint Franciscus“ (versche-
nen in 1932). De correspondent heeft opgemerkt,
dat zeer verschillend over dat boek is geoordeeld,
dat het enerzijds waardeering heeft gevonden, aan
den anderen kant is misprezen en zelfs niet werd
aanvaard als literaire kunst; de critici van deze
laatste opvatting hebben o.m. gezegd, dat Tim-
mermans het onderwerp heeft misvormd, wijl dat
in zijn specifiek karakter ver boven zijn bereik
lag. Vraager, die het boek met groot genoegen
las, wil nu weten aan welke zijde het gelijk is in

dit geding, omdat het voor een lezer nu toch
wel heel moeilijk is zich een objectief oordeel
te vormen.

Laat ik dan mogen beginnen met op te merken,
dat het antwoord op zulk een vraag, die naar
aanleiding van literaire critiek herhaaldelijk voor-
komt, niet wordt gevonden met een uitspraak naar
de eene of de andere zijde. Het eenige, dat in
een dergelijk geval helpen kan is, zulk een boek
te bezien in het licht van de gansche werkzaam-
heid van den bewusten auteur en, voorzooveel
mogelijk, aan de hand van de mededeelingen, die
hij zelf verstrekt omtrent zijn bedoelen. Dan wordt
de quæstie losgemaakt uit de nooit geheel te ver-
mijden subjectiviteit van de beoordeelaars en op
een objectief plan van beschouwing gebracht. Dien
weg moeten we ook hier inslaan. En dan kunnen
we daarbij profiteeren van het boek dat Dr Th.
Rutten, onder den titel „Felix Timmermans“,
over den auteur en zijn werk gegeven heeft.

We beginnen dan bij de stofkeuze: beschrijving
van het leven van Sint Franciscus, dat is dus
stof die ligt op het terrein der z.g. „hagiographie“,
levensbeschrijving van heiligen. Timmermans vangt
aan bij het begin van Franciscus' geschiedenis
en eindigt bij het einde daarvan, heeft dus gansch
het leven van den heilige met zijn verhaal om-
spannen. Maar — en dat is het eerste, dat hier
in rekening moet worden gebracht — daarom
heeft Timmermans nog niet bedoeld een biogra-
phie van Franciscus te geven. Zijn eigen woorden
aan het slot van het boek zeggen dat duidelijk:
„Deze dingen“, schrijft hij, „heb ik mij zoo voor-
gesteld, nadat ik de boeken gelezen had, die de
geleerden over zijn schoon leven hebben geschre-
ven. Zoo zag ik het gebeuren. En ik droeg deze
verbeeldekes op aan...“. Het boek bevat dus
„verbeeldekes“, van den Schrijver, voorstellingen,
die hij zelf zich heeft gevormd uit wat hij heeft
gelezen en — dat kan onmiddellijk worden toege-
voegd — heeft gezien, getuige zijn boek: „Naar
waar de appelsienen groeien“. Dus is van
een biographie, een levensbeschrijving, geen
sprake, maar het boek is, gelijk indertijd de
„Nieuwe Rotterdamsche Courant“ schreef „een
phantasie over het mystieke gedicht, dat het leven
van Frans van Assisi geweest is“.

Al dadelijk kunnen we dus constateeren, dat een
critiek, als zou het onderwerp in zijn specifiek
karakter (dat van de hagiographie) boven Timmer-
mans' bereik hebben gelegen, foutief is ingesteld.
En dat blijkt te meer, als we die stofkeuze zien
in het licht van Timmermans' werkzaamheid, gelijk
Dr Rutten die aldus aangeeft: „reeds jaren lang
voelde Timmermans zich aangetrokken tot 't ver-
tellen van het leven van St. Franciscus. Deze
is de schoonste heilige, die er ooit bestaan
heeft... want al zijn heerlijke eigenschappen
waren natuur en 't landschap was 'taanwakkerend
muziek zijner ziel: zijn leven was een huppelende
dans... omdat hij 't leven beleefde als één groote
gedachte: hij verheerlijkte de aarde, omdat zij
was de voetbank van den Schepper“). 't Is der-
halve niet het leven van Sint Franciscus, dat
Timmermans boeide, maar „de harp“ van Sint
Franciscus, „dat is“, zooals ergens in 't boek staat,
„zijn ziel, waarmee hij God gedurig looft“, dus
Franciscus' natuurliefde, zijn zin voor de schoo-
heid en de heerlijkheid der natuur, zijn simpel
genieten van de Schepping in al haar openba-
ringen. Die trek in Franciscus' leven was het,
die Timmermans bekoorde, die hem „Naar waar
de appelsienen groeien“ en „Het hovenierken
Gods“ in de pen gaf en ook nu weer deze „ver-
beeldekes“ deed geven. Want aan dien trek voelt
hij zich nauw verwant.

Deze verklaring nu is van belang bij het op-
maken van de waarde-balans. Want, zooals Antoon
van Duinkerken schreef, dan „is de eerste vraag...
niet, of hij het historisch goed gezien heeft“,
m.a.w. dan gaat het er niet om of het levens-
beeld van Franciscus goed en zuiver is weer-
gegeven, maar of dat, wat hij Franciscus' „harp“
heet, in het boek uitkomt.

Daarmee is er vanzelf de tweede vraag: Klinkt
die harp van Franciscus nu werkelijk in het boek?
Er zal wel niemand zijn, die dat ontkent. Veelmeer
zal men van een te sterk, dan van een te zwak
doorklinken moeten spreken. Maar hier komt nu
juist in het geding Timmermans' eigen verklaring,
dat hij geschreven heeft, wat hij zag gebeuren.
En dat moeten we weer zien in het licht van zijn
overige werkzaamheid.

Dr Rutten helpt hier aan de noodige gegevens.
Ik citeerde die al eens elders, maar moge ze, in
verband met de vraag, die tot dit artikel aanleiding
is, hier nog eens herhalen: Het zijn passages
uit Rutten's hoofdstuk „Opmerkingen over visie,
stijl, taal en spelling“.

„Timmermans' kunst“, zoo lezen we, „is die
van den schilder, die maar één moment pakken
kan, maar daarom juist 't karakteristieke moment
vat: 't kenschetsende uitzicht in kleur en licht
en lijn... een pittoresk détail en archaïsties,
primitief of volks voelt ge aan de sfeer, waarin
iemand leeft of beweegt...“; „...elk beeld is
hem goed, sierlijk of ruw, edel of onedel, op

1) Vgl. Rutten, t. a. p. pag. 169.

2) Id. p. 171 vlgg.